

Tijdschrift voor Numismatiek

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- & PENNINGKUNDE

VOL. XXIII

Nr 2 - 1974

Redactie : MOORS E. Oude Antwerpse baan, 161 MECHELEN

Bijdrage : Beschermend lid : 375 fr.
Lid : 250 fr. te storten aan
LE MAIRE, P., 53 de Broquevillelaan, 1200 Brussel of
op P.C.R. 8460.38 van het genootschap te Brussel of
via de Afdelingen

DE VATICANSE MUNTEN

Om alle mogelijke verwarring te vermijden moet men zich in 't eerste begin herinneren dat Vaticaanstad en de Pauselijke Staten, twee absoluut verschillende werkelijkheden uitmaken. De eerste zag slechts het daglicht in 1929 terwijl de laatste reeds hun oorsprong in de late middeleeuwen vonden.

Achtereenvolgens langzaam verzwakt door de nationalistische beweging, uit de geschiedenis beter gekend onder de naam « Risorgimento », hielden de Pauselijke staten op te bestaan de dag waarop de « Camicie rosse » van Garibaldi, gebruik makend van de frans-duitse oorlog die Napoleon III dwong zijn beschermtroepen terug te roepen, de eeuwige stad langs de Porta Pia binnendrongen. Dit gebeurde op 20 september 1870.

Na de excommunicatie tegen de indringers en de koninklijke familie van Piémont te hebben afgekondigd, trok Pius IX zich terug in het Vaticaan dat hij, zich als gevangene beschouwend, niet meer verlaten wou.

Zijn opvolgers, Leo XIII, Pius X en Benedictus XV volgden dezelfde gedragslijn ; de nieuwe babylonische gevangenschap zal 60 jaar duren.

Beroofd als ze waren, zowel van hun vrijheid als van hun staten, konden de huidige vaders het vorstelijk recht van munten slaan, niet meer beoefenen.

Hoewel de pausen in 1866, met het inzicht tot de lateinse Unie te worden opgenomen, het decimaal stelsel hadden aangenomen en van dan af beschikten over een gamma van monetaire waarden overeenstemmend met deze waarover ons land beschikte bij het begin van het Leopold II-bewind, zal er, vanaf de dag waarop Rome de hoofdstad van Italië werd, geen enkel pauselijk stuk meer geslagen worden. De numismaat zal het, voor wat deze staten betreft, met medailles moeten stellen.

PIUS XI

Op de dag van zijn aanstelling tot Paus, stelde Pius XI een daad die het beste van zijn bewind liet verhoppen. Sinds het teloor gaan van de tijdelijke macht, was hij de eerste Paus om zich op het balkon van de Sint-Pieters basiliek te vertonen en er de pauselijke zegen aan de toegestroomde menigte te geven.

Nadat hij achtereenvolgens hoofd van de bibliotheken van Milaan en Rome, Nuntius in Polen en kardinaal-aartsbisschop van Milaan geweest was, wordt Achille Ratti (1857-1939) op 6 februari 1922 tot Paus gekroond als Pius XI, in hetzelfde jaar waarin de zwartemenden van Mussolini hun mars op Rome hielden. Onder zijn bewind en dit van zijn opvolger, kende het pauselijke stelsel van onbeperkte macht zijn hoogste graad. Talrijke landen tekenden overeenkomsten, beter gekend onder de naam van concordaten, met de pauselijke stoel.

Het belangrijkste voor de Kerk was ongetwijfeld dit afgesloten met Italië op 11 februari 1929 met, als aanvulling, de accoorden van Lateranen die een einde stelden aan de Romeinse kwestie, door het stichten van de soevereine staat Vaticaanstad.

Hij was niet groot, deze staat: 44 ha, inbegrepen de basiliek en Sint-Pietersplein, de vorstelijke verblijven en de pauselijke hoven gelegen achter de oude leontische omheining. Maar hij verzekerde de Paus een volledige autonomie, met zijn ministeries (congregaties) zijn pauselijke gezanten, zijn statie, posterijen, telegraaf en telefoon, zijn klein leger en niet het minst, het vorstelijk recht van munten te slaan. Deze absolute monarchie was de kleinste maar misschien wel de machtigste staat ter wereld, met zijn half miljard gelovigen.

Vanaf de ondertekening der accoorden van Lateranen, wilde de Heilige Stoel zijn soevereiniteit doen gelden door het uitgeven van een reeks munten. De aanmaak zou geschieden in het muntatelier van Rome, maar er rees dadelijk een konflikt.

De « Zecca di Roma » wilde de munten voorzien van het muntteken « R », zoals ze dit ook deed voor de republiek San Marino, het koninkrijk Albanië en dit eveneens het geval was voor de mun-

ten der pauselijke staten van vóór 1870. Uiteindelijk werd het geschil ter bemiddeling aan koning Victor-Emmanuel III voorgelegd die van mening was het muntteken van het atelier weg te laten. Zo kwam het dat de eerste uitgifte, ter herdenking van de accoorden van Lateranen in 1929, eerst in 1931 geslagen werden met een oplage van 10.000 eksemplaren.

De geschiedenis van het door Pius XI gemunte geld is zeer eenvoudig en ordelijk. De afbeeldingen, getekend door Mistruzzi en gegraveerd door Motti, blijven steeds dezelfde bij de negen uitgiften die ieder jaar plaats vonden van 1929 tot 1937. De enige voorkomende eigenaardigheid betreft het jubileumjaar 1933-34: de beide datums werden op de keerzijde aangebracht.

Verder is de devaluatie van de italiaanse lire te vermelden en, ingevolge de monetaire unie, ook deze van de vaticaanse lire, op 5 oktober 1936. Hierdoor wordt het gewicht van een 100 lire goudstuk verminderd van 8,80 gram naar 5,20 g. Het gehalte 900‰ fijn blijft behouden maar de diameter wordt van 23,5 mm verminderd tot 20,7 mm.

Tenslotte dient men volledigheidshalve, te weten dat de uitgifte van 1938, het XVIIe regeringsjaar, in voorbereiding was toen de Heilige Vader op 10 februari 1939 stierf. Alle reeds aangemunte stukken werden hersmolten.

Nochtans bestaan er specimen van het 100 lire stuk, het 10 en 5 cent stuk welke zich in de verzameling van de vroegere koning bevinden. Vermits ze nooit in omloop werden gebracht kan men deze munten als proefslagen betrachten.

Goud. 100 lire. 900‰.

Voorzijde: Borstbeeld naar rechts, met mantel.

Keerzijde: Christus koning met scepter en bol met kruis erop. Een engel biedt hem de koninklijke kroon aan.

Er dient op gewezen dat Pius XI op 11 december 1925, met de encycliek « Quas primas », het feest van Christus koning had ingesteld op de laatste zondag van de maand oktober.

Zilver. 10 lire. 835‰.

Voorzijde: Borstbeeld naar links met schoudermantel en ster.

Keerzijde: Regina pacis

Zilver. 5 lire. 835‰

Voorzijde : identiek.

Keerzijde : Sint Pieter bestuurt de kerkelijke zaken.

Nikkel. 2 lire. 990‰

Voorzijde : Pauselijk wapenschild met drievoudige pauselijke kroon en sleutels.

Keerzijde : De goede Herder.

Nikkel. 1 lire. 990‰

Voorzijde : identiek.

Keerzijde : de onbevleete ontvangenis. Herinnering aan de Piazza di Spagna

Nikkel. 50 centesimi. 990‰

Voorzijde : identiek.

Keerzijde : De heilige Michael steekt het zwaard terug in de schede.

Nikkel. 20 centesimi. 990‰

Voorzijde : identiek.

Keerzijde : Buste van Sint Paulus.

Cu. 10 centesimi. 950‰

Voorzijde : identiek.

Keerzijde : Buste van Sint Paulus.

Cu. 5 centesimi. 950‰

Voorzijde : identiek.

Keerzijde : olijftak.

De rand van de gouden, nikkelen en koperen stukken is ofwel gekarteld of glad, terwijl de zilveren stukken met het hol inschrift P.C.I.R.C. voorzien zijn. Dit is de afkorting van Pax Christi in Regno Christi, wat nogmaals verwijst naar de instelling van het feest van Christus koning. Het is opvallend hoezeer de afbeeldingen op de keerzijde van de munten de theologische en pastorale zorgen van de pauselijke vorst doen uitkomen : het koningschap van Christus, de Maagd, de vrede en de binding tot de stichters van de Roomse kerk : Petrus en Paulus.

SEDE VACANTE 1939

Ingevolge het overlijden van Pius XI, werd het bestuur van de kerk tijdelijk waargenomen door de kardinaal-kamerling Eugenio Pacelli die, naar een traditie die teruggaat tot 1415, dadelijk geld liet slaan voorzien van zijn wapenschild. Dit onbezet blijven van de apostolische zetel was uitzonderlijk kort vemits het juist geteld 20 dagen duurde (van 11 februari tot 2 maart 1939).

Zilver. 10 lire.

Voorzijde : Sede vacante MCMXXXIX, met het wapenschild van kardinaal Pacelli, op een maltezer kruis, waarboven een kruis, de hoed, de sleutels en een kardinaalsbaldakijn.

Keerzijde : Infunde amorem cordibus. Vliegende duif waarachter een stralende zon.

Zilver. 5 lire.

Voor- en keerzijde : identiek.

Deze stukken, getekend door Mistruzzi, worden als een der mooiste uitvoeringen van numismatische graveerkunst aanzien. Er werden 30.000 exemplaren van het 10 lire-stuk en 40.000 van het 5 lire-stuk geslagen.

PIUS XII

Tijdens het kortste conclaaf uit de geschiedenis, nauwelijks meer dan 24 uur durend werd, vanaf de derde stembeurt en quasi met algemeenheid van stemmen door het heilige College, de oud-secretaris van Pius XI, kardinaal Pacelli, met de pauselijke waardigheid getooid.

De nieuwe paus was een der indrukwekkendste uit de geschiedenis van de kerk die nochtans vele uitzonderlijke personaliteiten gekend heeft. Het is bijna onvermijdelijk dat een man met zulke grote geest de enggeestige mensen hindert en dat deze trachten een vervormd en bespottelijk beeld van hem aan de openbare mening op te dringen.

Als vertrouwd medewerker van de stichter van de staat Vaticaanstad, zette Eugenio Pacelli (1876-1958), dezès politiek van het concordaat verder. Van een quasi alomvattende ontwikkeling, publiceerde hij twee en veertig encyclieken, over de meest verscheidene onderwerpen. Zijn lang bewind werd ongelukkiglijk vertroebeld door de tweede wereldoorlog welke zijn veelzijdige inspanningen niet had kunnen verhinderen.

De numismatiek van Pius XII is veel ingewikkelder dan deze van zijn voorganger. Dat is gemakkelijk te begrijpen. Hij regeerde twintig jaar (van het zestienjarig hogepriesterschap van Pius XI zijn slechts de negen laatste jaren van belang voor de numismatiek). Anderzijds veroorzaakte de oorlog een catastrofale daling van de lire met als gevolg het aanwenden van goedkope metalen voor het slaan van munten. Desondanks — en het is maar gelukkig — werd er geen gebruik gemaakt, zoals bij ons, van het zo vlug oxyderende zink.

In de bijgevoegde tabel is de ganse aanmunting van Pius XII overzichtelijk weergegeven. Hieruit blijkt dadelijk dat men gedurende de drie eerste jaren dezelfde waarden, hetzelfde gehalte, dezelfde metalen en thema's van het vorige bewind gebruikte, natuurlijk met de beeldenaar of wapenschild van Pius XII. Enkele op te merken wijzigingen : het gebruik van staal in plaats van nikkel en

MUNTEN VAN

PAUS PIUS XII

		500 zilver 835/1000	100 goud 900/1000	100 staal	50 staal	20 Alu. brons	10 zilver 835/1000		5 zilver 835/1000	2 Nikkel 990/10000	1 Nikkel 975/1000	0,50 Nikk. 975/1000	0,20 Nikk. 990/1000	0,10 Alu-brons	0,05 Alu-brons	Aantal stuks
	1939		Christus- Koning ø 20,7				Regina Pacis ø 27		Schuit ø 23	Goede Herder ø 29	Onbe- vlekte ø 26,5	Heilige Michael ø 24	Heilige Paulus ø 21,5	Heilige Petrus ø 22,5	Olijftak ø 19,5	9
II	1940		idem				idem		idem	idem	idem	idem	idem	idem	idem	9
III	1941		idem				idem		idem	idem	idem	idem	idem	idem	idem	9
IV	1942		Naasten- liefde gezeten				Naasten- liefde		Naasten- liefde	Recht- vaar- digheid	Recht- vaar- digheid	Recht- vaar- digheid	Recht- vaar- digheid	Duif	Duif	9
V	1943		idem				idem		idem	idem	idem	idem	idem	idem	idem	9
VI	1944		idem				idem		idem	idem	idem	idem	idem	idem	idem	9
VII	1945		idem				idem		idem	idem	idem	idem	idem	idem	idem	9
VIII	1946		idem				idem		idem	idem	idem	idem	idem	idem	idem	9
IX	1947		idem				idem It. ø 29		idem	idem	idem	idem	idem	idem	idem	5
X	1948		idem				idem		idem	idem	idem	idem	idem	idem	idem	5
XI	1949		idem				idem		idem	idem	idem	idem	idem	idem	idem	5
XII	1950		Heilige Poort				Heilige Poort		Heilige Poort	Koepel	Heilige Poort					5
XIII	1951		Naasten- liefde staande				Voorzich- tigheid ø 23,3		Recht- vaar- digheid	Sterkte	Matigheid					5
XIV	1952		idem				idem		ø 20,2	ø 18,3	ø 17,2					5
XV	1953		idem				idem		idem	idem	idem					5
XVI	1954		idem				idem		idem	idem	idem					1
XVII	1955		idem	Geloof ø 28	Hoop ø 25		idem		idem	idem	idem					7
XVIII	1956		idem	idem	idem		idem		idem	idem	idem					7
XIX	1957		Wapen- schild	idem	idem		Naasten- liefde ø 21,3		idem	idem	idem					8
XX	1958	Wapen- schild ø 29	idem	idem	idem		idem		idem	idem	idem					9

met een diameter van enkele tienden mm groter voor de stukken van 20 en 50 centesimi, 1 en 2 lire in 1940 en 1941, alsook het gebruik van aluminiumbrons in de plaats van koper voor de stukken van 5 en 10 centesimi.

In 1942 worden, met behoud van dezelfde waarden, nieuwe thema's door Mistruzzi gegraveerd. Op de gouden en zilveren stukken prijkt de zittende barmhartigheid met drie kinderen, op de stalen pasmunt de gerechtigheid met het evangelie en een balans in de handen terwijl de stukken in aluminiumbrons versierd zijn met een duif in volle vlucht.

Onmiddellijk na de oorlog kende Italië een periode van bittere armoede. De italiaanse numismatiek als spiegel van de geschiedenis, weerspiegelt deze moeilijke tijden. Vanaf 1947 bestaat de jaarlijkse uitgifte nog slechts uit 5 stuks. De thema's blijven onveranderd maar in de plaats van zilver en staal, gebruikt men het italma — een aluminium legering — voor de stukken van 1, 2, 5 en 10 lire.

1950 is een jubileumjaar. De instelling van dit gebruik gaat terug tot het jaar 1300 onder Bonifacius III (1294-1303). Iedere eeuw, later alle 50 jaar, verleent de kerk volledige vergiffenis van zonden aan hen die zich op bedevaart naar Rome begeven. Deze gebeurtenis brengt met zich de uitgifte mede van een speciale reeks waarop in het algemeen de heilige poort is afgebeeld: gesloten (1 lire), openingsplechtigheid (5 en 10 lire) terwijl het 2 lire stuk met het gewelf van Sint Pieter en een vliegende duif is versierd.

Een nieuw stempelsnijder, Giampaoli, vat het idee op de kardinale deugden uit te beelden. Op de stukken van 10, 5, 2 en 1 lire: de voorzichtigheid, de rechtvaardigheid, de sterkte en de matigheid, terwijl de barmhartigheid, maar ditmaal rechtstaande met 2 kinderen, blijft voorbehouden voor het goudstuk.

In 1954, voor niet nader bepaalde redenen — is het enkel om reden van een vertraging in de uitgifte?, of had men reeds een aanstaande wijziging van het gemunt geld op het oog? — wordt enkel het gouden stuk van 100 lire geslagen. Het blijft trouwens een redelijk zeldzaam stuk.

Het jaar daarna (1955) wordt inderdaad een aanvang gemaakt met de aanmaak van stukken van 50 en 100 lire uit staal. De thema's

over godgeleerdheid, door Giampaoli behandeld, zijn ditmaal volledig. Aldus stelt hij de drie christelijke hoofddeugden voor: geloof, hoop en naastenliefde. Vervolgens de vier zedelijke deugden: voorzichtigheid, rechtvaardigheid, sterkte en matigheid. In het geheel betreft het 7 stukken. Geleidelijke terugkeer tot de vroegere toestand.

In 1957 een lichte wijziging: het motief van de naastenliefde komt terug voor op het nieuwe stuk van 20 lire in aluminiumbrons, terwijl het goudstuk versierd wordt met de pauselijke wapens en de driedovoudige pauselijke kroon en sleutels. Dat wordt dan een reeks van 8 stukken.

Tenslotte, als duidelijke uiting van het financieel en economisch herstel in Italië, wordt in 1958 het mooie 500 lire zilverstuk uitgegeven, indientiek als het goudstuk behalve dat de beeldenaar zoals gebruikelijk, naar rechts is gekeerd op het goud en naar links op het zilver. Zo zijn we, met de laatste uitgifte van dit Pauschap, tot een reeks van negen stukken gekomen.

Moet hier nader aangegeven worden dat deze monetaire ontwikkeling de getrouwe weergave is van de wijziging in het italiaans gemunt geld? Zij vloeit voort uit de financiële accoorden gesloten tussen Italië, de Heilige Stoel en de republiek San Marino, waar de respectievelijke munten vrij verkeer hebben.

SEDE VACANTE 1958

Bij de dood van Pius XII werd het bestuur van de kerk waargenomen door de kardinaal-kamerling Benedetto Aloisi Masella. Het stuk, ter dezer gelegenheid geslagen, is gelijkaardig aan hetgeen werd uitgegeven in 1939 door kardinaal Pacelli, met verschillende wapenschilden natuurlijk. Bovendien betrof het hier een stuk van 500 lire in plaats van 10 lire. Teken des tijds!

Nochtans dient hier een klein voorval gemeld. Dit zilverstuk heeft volgend randschrift in relief: Stato della Città del Vaticano. Welnu, op een bepaald aantal stukken ontbreekt het krachtaccent op de « a » van Città, van de graveerder Giampaoli. De fout werd natuurlijk ten spoedigste hersteld. De variante zonder accent is zeldzamer.

JOHANNES XXIII

Hij werd tot Paus verkozen op 28 oktober 1958, de vierde dag van het conclaaf en na de zesde stembeurt, als overgangspaus. Als men Jean d'Hospital mag geloven had hij deze verkiezing te danken aan het slechte karakter van generaal de Gaulle. Inderdaad eiste deze bij de bevrijding de onmiddellijke vervanging van alle gevolmachtigde ambassadeurs bij maarschalk Pétain, eveneens de ontzetting uit hun ambt van de meeste bisschoppen. De Heilige Stoel, buiten

zich zelf over deze eis, besluit om in de vervanging van Mgr Valerio Valeri te voorzien, tot het zenden naar Parijs van een diplomaat zonder aanzien en men nam er een welke onderaan op de lijst van de vaticaanse diplomatie geplaatst was: « Roncalli? — ja: dat zal wel volstaan! ». Werkelijk, in deze bijzonder hachelijke situatie gelukte Angelo Giuseppe Roncalli erin zich te onderscheiden. Zelfs zo goed dat de franse president Vincent Auriol hem in 1953 de kardinaals-hoed op het hoofd zette. Vervolgens wordt hij bisschop van Venetië en 5 jaar later opvolger van Pius XII.

De korte duur van zijn bewind laat hem niet toe een even grote activiteit als zijn voorganger te ontplooien. Evenwel, buiten twee belangrijke encyclieken, is hij ook de bewerker van de bijeenroeping van het tweede vatikaanse concilie met, wat men genoemd heeft, het « aggiornamento » van de kerk.

Voor wat de numismatiek betreft zijn er nauwelijks problemen. De waarden, het metaal en de afbeeldingen, in voege tijdens het vorige bewind, worden gewoon overgenomen met natuurlijk een ander beeldenaar en wapenschild en een nieuwe tekening door Giampaoli, voorstellend de deugden van de christelijke leer en de zedenleer. Dat geldt voor de uitgiften van 1959, 1960 en 1961. Er dient evenwel opgemerkt dat het gouden 100 lire stuk, geslagen op 30.000 eksemplaren, slechts het eerste jaar werd uitgegeven: het is een zeer zeldzaam stuk geworden.

Waarom ging men niet verder met het slaan van goudstukken? Vooreerst, geloof ik, dat het een enige gelegenheid was om tot schandalige speculaties over te gaan: men vertelt dat een romeins advocaat de helft van de uitgifte voor zich bekwam. Anderzijds zou de huidige strekking, die de thesis van de kerk der armen predikt, tegen het gebruik van goud, zijnde een uiting van macht en triomfalisme, gekant zijn.

In 1962 wordt de volledige uitgifte, die nog slechts uit 8 stuks bestaat vermits het goud wegviel, aan het Concilie gewijd. De drie grote waarden vertonen een afbeelding van de Paus, omringd door de kardinalen van de kerkvergadering terwijl de 5 kleine munten getooid zijn met een stralende duif, ongetwijfeld het symbool van de Heilige Geest, die de bisschoppen beschijnt.

SEDE VACANTE 1963

Aangezien kardinaal Masella nog steeds Kamerling van de Kerk is, zal het stuk, geslagen bij deze gelegenheid, volkomen identiek zijn, aan dit uitgegeven in het jaar 1958, behalve de datum.

PAULUS VI

Geboren op 26 september 1897 te Concesio (Brescia) werd Jan-Baptiste Montini op 26 jarige ouderdom te Warschau, de jongste diplomaat van de Heilige Stoel. In 1923 treedt hij toe tot de Staatskanselarij waar hij dadelijk wordt aanzien als de vermoedelijke troonopvolger van Pius XII. Bij de dood van kardinaal Schuster in 1954, wordt hij aangesteld als aartsbisschop van Milaan en op 21 juni 1963 volgt hij Johannes XXIII op bij de 7e stembeurt van het conclaaf.

Geen enkel Paus in de geschiedenis heeft zoveel gereisd als de huidige Kerkvorst. Het Heilig land, Bombay (38e eucharistisch congres), New York (UNO), Fatima, Constantinopel (ontmoeting met Athénagoras), Colombië, Genève, Oeganda, Sardinië en de vermaarde rondvaart van 30.000 km in het verre Oosten: De Filippijnen, Australië, Samoa, Indonesië, Ceylon, Hong-Kong, Dacca.

Het is een teken van een wereldomvattende bereidwilligheid dat hij zich niet tevreden stelt met enkel een herderlijk bezoek af te leggen aan de verspreide christenen over de wereld. Hij vermeerderd de ontmoetingen met mensen van ieder geloof en overtuiging, met een voorliefde voor de armen en de misdeelden. Iedereen herinnert zich nog de tussenkomst op het Concilie en de moeilijkheden die hij ondervond om zijn principes werkelijkheid te doen geworden.

Het onderzoek van zijn gemunt geld houdt enkele verrassingen in. Men vindt er zowel tekens van traditie als duidelijke voornemens van hernieuwing. Inderdaad, in overeenstemming met zijn voorganger, laat Paulus VI geen gouden munten slaan. Meteen wordt de jaarlijkse serie uit 8 stukken samengesteld. De waarden, de diameter, het metaal en zelfs de thema's zijn dezelfde als deze van Johannes 23^e, en dit voor de eerste drie jaar. Het 500 lire stuk is van Giampaoli, de andere van een graveerder die zich nederig tevreden stelt met de initialen J. P.

Vanaf 1966 krijgen we heel wat fantasie. Voor dit jaar zijn het de beeldhouwer E. Grecco met als helper de graveerder Monassi, die de stukken ontwerpen. De voorzijde vertoont het gemijterde borstbeeld in profiel van de Paus, op de keerzijde van alle stukken is de goede herder afgebeeld. Het jaar nadien vergenoegt G. Pirrone er zich mede Petrus en Paulus met of zonder de sleutels in vijf verschillende tekeningen te graveren.

Voor de volgende uitgifte (1968) ontwerpt dezelfde artiest, zijn ingeving puttend uit de korenaar, drie motieven: de aar in kruisvorm, de Maagd en de Communie.

In 1969 graveert C. Ruffini op de voorzijde de beeldenaar van de gemijterde Paus, 3/4 van voren gezien, trouwens veel beter gelukt dan dit van E. Grecco, de keerzijde versiert hij met een engeltje dat dertelt in drie verschillende houdingen. Het is van een aanvechtbaar modernisme.

In 1970 en 1971 graveert een nieuw kunstenaar, T. Gismondi, al de voorzijden van de munten uitsluitend met het pauselijk schild — goed gelukt — terwijl de keerzijde ervan uitzonderlijk gevarieerd is: men bemerkt er achtereenvolgens, in volgorde van waarde, de overeenstemming van aar en druif, een duif, een olijftak, een hert, een dolfijn, een pelikaan, een schaap en palmen. Alle onderwerpen natuurlijk zeer symbolisch voorgesteld.

Ziedaar een volledig overzicht tot heden van de ganse vaticaanse aanmaak.

Dat betekent:	81 stuks voor Pius XI
	2 » » Sede Vacante 1939
	138 » » Pius XII
	2 » » S. V. 1958
	41 » » Johannes XXIII
	1 » » S. V. 1963
	72 » » Paulus VI

of een totaal van 337 stuks van 1929 tot 1971 inbegrepen. Hiervan kan een mooie verzameling aangelegd worden.

LEON MATAGNE

MUNTEN VAN CATHARINA II VAN RUSLAND

Keizerin van Rusland van 1762-1796, heette zij als Duitse prinses SOPHIE AUGUSTA FREDERIKA. Zij huwde in 1745 haar neef Peter van HOLSTEIN-GOTTORP, als Russische tsaar Peter III geheten.

Door een samenzwering werd deze vermoord en zijn echtgenote tot keizerin uitgeroepen als Catharina II.

Zij toonde als keizerin veel durf, activiteit, zelfzekerheid en diplomatiek talent. Hierdoor en door haar politiek van expansie kan zij als voortzetter van het werk van PETER DE GROTE beschouwd worden.

Nadat Catharina II (de Grote) van Rusland in 1773 de Turken uit het noordoostelijk gedeelte van Roemenië verdreven had was er in dat gebied een tekort aan munten en vooral muntmetaal. Dan maar van de nood een deugd gemaakt, dacht Catharina en zij beval haar muntmeesters de op de Turken veroverde kanonnen te smelten en het koper en brons te gebruiken voor aanmunting. De munten die aldus geslagen werden dragen twee opschriften. Dit is de bladzijde geschiedenis, verbonden aan één bepaalde munt, die onder de vrij zeldzame Europese munten kan gerangschikt worden.

Er zijn ook een groot aantal van de laatste munteenheden die geslagen zijn over stukken van de voorgaande regering (drie munteenheden).

In 1796 begon een nieuw muntstelsel, bevattende 1/4, 1/2, 1, 2, 4, 5, en 10 kopeks, en vertoonde de monogram van de keizerin en de aanduiding van de waarde (voor de grote munteenheden). Op de keerzijde bevond zich de waarde en datum van uitgifte.

Echter met de dood van de keizerin in November 1796 werd geen enkel van de stukken in omloop gebracht.

Van de laatste munteenheid werd een groot aantal geslagen, later herslagen tot 5 kopeks stukken, die uit den omloop genomen werden onder de volgende regering.

Vele van deze stukken zijn zo licht geslagen dat de waarde, datum, enz. door de overslag zichtbaar zijn.

L. RABOT

INLICHTINGEN

VRAAG en ANTWOORD

NIEUWE MUNTUITGIFTEN

Frankrijk	set 1973 : van 1 c tot 10 F (1 c geslagen : 100.000)	
	Ag 20 F 1974	v
Oostenrijk	Y 131 Ag 25 s 1973 Max Reinhardt (2.500.000)	
	Y 132 Ag 50 s 1973 Bummerlhaus (3 milj.)	
	Y 133 Ag 50 s 1973 Th. Körner) (3 milj.)	
	Ag 50 s 1974 Olympiade 1976	v
San Marino	Y 16/23 Ag set 1972 : 1, 2, 5, 10, 20, 50, 100, 500 l (240 d)	
Singapore	Y 9a Ag 10 \$ 1973 arend (80.000)	
	Y 10 Ag 5 \$ 1973 Peninsula Games	
Tsjeko Slowakije	Y 96 Ag 50 Kr Jungmann 1973 (50.000)	
	Y 97 50 Kr Ag 1973 25 j Soc. Staat	
	Ag 100 Kr 1974 Smetana	v
Turkije	Ag 50 L 1973 50 j Republiek	v

	Ag 50 en 100 L 700 j Meviana Cemalettin	
	Rami	v
Venezuela	Ni 5 bolivar 1973	v
	Ag 10 bolivar 1973	v
Zwitserland	CuNi 5 F 1974 Constitution	v
	CuNi set 1974 nieuwe reeks van 5c/10 F	v

Enkele bedenkingen hierbij

De belgische munten zijn beter verzorgd dan voorgaande jaren ; toch zijn er nog stukken bij die krassen vertonen.

De 1 en 2 örestukken van Denemarken die nu door de Munt worden verkocht, staan niet vermeld in Yeoman, maar wel in de scandinavische katalogen. Zij waren wel in het bezit van enkele bevoorrechten, maar komen nu in het bereik van iedereen. Of hiervan ooit één stukje als betaalmiddel zal gebruikt worden valt erg te betwijfelen. Maar zo zijn er nog stukken die veel duurder uitvallen en toch fel gezocht worden. Dat er twee stukken van dezelfde waarde, nl. 1 en 2 öre in zink en dezelfde waarde in brons, tegelijk geslagen werden in de jaren 1960-1967 is in Denemarken geen nieuwigheid. In 1919 zijn er stukken van 1, 2 en 5 öre geslagen in Brons én in ijzer ; 5 öre 1960-1964 bestaat in zink en in brons ; 10 öre 1941 in nikkel en in zink ; 25 öre 1966/67 bestaan in nikkel mét en zonder gaatje.

Ook in ons land zijn in 1901 stukken van 5 en 10 c. geslagen mét en zonder gaatje, en in 1930 stukken van 5 c. mét en zonder sterretje. Over de munten van Israël en Malta werd reeds geschreven in het tijdschrift nr 7-8, blz. 106 1973.

In Zwitserland verscheen ook in 1948 een stuk van 5 F om de grondwetgeving te herdenken, voor 1974 wordt nu een tweede aangekondigd. Daar de pasmunt van 1 en 2 Rappen niet veel zin meer heeft, zou 5 c de kleinste pasmunt worden. Er bestaan dan ook plannen dit stukje te slaan in brons, 10 c zou dan geslagen worden in de grootte van het huidige stuk van 5 c, 20 c in de grootte van het huidige stuk van 10 c en 50 c in de grootte van het huidige stuk van 20 c. Ook in de scandinavische landen verdwijnen de laagste waarden. In Zweden is 5 öre de kleinste pasmunt sinds 1972, in Denemarken en Noorwegen vanaf 1973. In Duitsland wordt 1 en 2 pf. praktisch niet meer gebruikt, maar nog wel in grote hoeveelheden aangemunt. In Oostenrijk daarentegen vinden wij 2 en 5 groschen nog alleen in de muntensets die door de Munt worden geleverd in PP. De slagaantallen voor 2 en 5 groschen bedroegen resp. in 1967 : 13.000 en 4,4 milj. in 1969 : 62.000 en 44.000 in 1970 : 280.000 en 180.000 in 1971 : 130.000 en 110.000. Van de hogere waarden worden er ieder jaar miljoenen geslagen.

Verwachte nieuwe katalogi : Krause- Cat. World Coins 2^e ed. 1973, Craig 3^e ed. mei 1974 ; Yeoman 11^e ed. febr. 1974 en Yeoman - Current Coins 6^e ed. jan. 1974.

E. G.

« In verband met het eigenaardig 50 fr stuk van Maurice Gilson te Pesche en verschenen in ons Penning + Muntblad nr 11-12 1973 kan ik het volgende meedelen, dat ik een bijna identiek 50 fr stuk 1940 Leopold III bezit :

a. t.t.z. met kapje in het schild van West-Vlaanderen

b. het ontbreken van het kruisje op de koningskroon.

Alleen dit verschil, mijn stuk is : randschrift positie B». P. V. S.

DE NUMISMATISCHE DOKUMENTATIE IN BELGIË. OPROEP VAN EEN UNIVERSITEIT

Het is voor numismaten een welbekend verschijnsel dat vele varianten, jaartallen en zelfs onuitgegeven types enkel gepubliceerd worden op het ogenblik van hun verkoop, wat heel wat moeilijkheden voor gevolg heeft bij het verzamelen van het studiemateriaal. Het is met het doel het onderzoek van studenten en numismaten te vergemakkelijken dat Professor Hackens, hoogleraar numismatiek aan de Universiteit te Leuven het initiatief heeft genomen in de numismatische bibliotheek van het archeologisch instituut een zo volledig mogelijke verzameling van verkoopskatalogen, prospectussen en andere numismatische dokumentatie aan te leggen, zowel Belgische als buitenlandse, zowel oude als recente.

Een verkoopskatalogus verliest heel wat van zijn belang van het ogenblik dat zijn prijzen voorbijgestreefd zijn, met uitzondering dan van enkele katalogussen, waar de verkochte verzameling zó volledig was dat de beschrijving ervan als handboek kan blijven dienen. Een groot ensemble van dergelijke verkoopslijsten vormt echter een goed werkinstrument, weliswaar enorm en moeilijk hanteerbaar, doch van grote wetenschappelijke waarde. Het welslagen van deze onderneming ligt in uw handen. Personen, die verkoopskatalogen enz. bezitten, waar ze geen gebruik meer van maken en die wensen mee te werken aan dit initiatief worden vriendelijk verzocht zich in verbinding te stellen met Prof. Hackens Tel. 02/539691 na 21 u. of te schrijven aan de Heer H. Dewit, Alg. Sekretaris van het Genootschap Tervuurse Vest 21, app. 19 F/193, 3030 Heverlee. De publikaties worden bij U thuis afgehaald. U moet niet vrezen dubbels te geven, deze worden verwisseld met buitenlandse bibliotheken, die gelijkaardige reeksen samenstellen, zelfs dokumenten, die U zonder belang acht hebben hun rol te vervullen, al was het maar om aan de onderzoeker de gelegenheid te geven er zich van te overtuigen dat het dokument in kwestie inderdaad van geen enkel belang is voor zijn opzoekingen.

Hartelijk dank bij voorbaat voor Uw medewerking.

H. D.

INTERNATIONALE RUILBEURZEN

GENT

Op zaterdag 4 mei en zondag 5 mei 1974 van 9 tot 18 uur
IN DE GROTE FEESTZAAL « VOORUIT » — Sint-Pietersnieuw-
straat 27, Gent

Reservatie der tafels vóór 15 april aan De heer E. Rouquart,
H. Waelpuutstraat 9, 9000 Gent.

200 fr. per tafel, op. P.C.R. 133779.

Drank- en eetgelegenheid in het restaurant aan voordelige prijs.
Buffet in de zaal.

HASSELT

De zevende internationale numismatische dag zal doorgaan op
zondag 23 oktober 1974 te Hasselt in de grote balzaal van het
Cultureel Centrum, Kunstlaan 5, van 9 u. tot 19 uur. Nadere ge-
gevens volgen tijdig.

Secretariaat: VAN DEN BRANDEN J., Martelarenlaan 44/2, 3500
Hasselt.

TIENEN

De Algemene Vergadering van het E.G.M.P. zal dit jaar plaats vinden
te Tienen. Aangezien deze afdeling zich steeds inspent om regelmatig
een volwaardige ruilbeurs tot stand te brengen op 11 november, zal
de Alg. Verg. dan ook op verzoek van de afdeling Tienen op de-
zelfde dag ingericht worden, voorafgaandelijk aan deze internatio-
nale ruildag.

Secretariaat: A. DEWIL, Viandenstraat 9, 3300 Tienen.

LUIK

Zaterdag 20 April 1974 van 8 - 17 uur. Palais des Congrès.
Tafels 100 fr. PRK 975369. Cercle Numismatique Liégeois. Thier
des Critchions 107, 4600 Chenée.

PARIS

Xe Salon international de Numismatique, zaterdag 2 maart 1974,
Hotel Lutetia, Boulevard Raspail 47, Parijs 6, van 9-18 uur.

Secretariaat: Mme Roger CHARTON, 1 rue Désiré Charton, 93100
Montreuil.